

Hvad vilja kommunaliseringspartiet?

En beskrivande idéanalys om centraliseringstendenser i
Socialdemokraternas skolpolitik

Abstract

This paper examines the policy standpoints of the Social Democratic party during the period from 2013 to 2023 pertaining to the issues of funding, regulation and principalship of the Swedish school system. The principal question asks whether the party has changed its position on the aforementioned issues to a more centralistic stance from the decentralistic standpoint motivated the communalisation reform of 1989. Furthermore, it investigates whether there is an identifiable change in the party's position before and after it entered the January Agreement of 2019. Source material for the analysis include records from the Swedish Parliament as well as party programmes of the Social Democratic party. A descriptive agent-centered idea analysis of the source material is applied, focusing on the aforementioned issues, through the lens of the theory of historical institutionalism as well as Kaare Strøm's theory of party behaviour. The study found that the party has indeed moved toward a more centralistic stance over the course of the examined period. Furthermore, it was found that there exists a discernible difference in the party's stance post the January Agreement, although a causality between the agreement and the change in position was not observed.

Nyckelord: Socialdemokraterna, kommunaliseringen, förstatligande, skolans huvudmannaskap, centralisering, decentralisering, historisk institutionalism, partistrategi

Antal ord: 9930

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.1.1 Kommunaliseringsbeslutet	2
1.1.2 Så styrs skolan	3
1.1.3 Socialdemokraternas historia	4
1.1.4 Tredje vägens politik	5
1.2 Problemformulering	5
1.3 Syfte och frågeställning	7
1.4 Tidigare forskning	8
1.4.1 Politiska positionsförflyttningar	8
1.4.2 Decentraliseringen av skolan	8
1.5 Avgränsning	9
2 Teoretiskt ramverk	11
2.1 Nyinstitutionalism	11
2.2 Historisk institutionalism	11
2.2.1 Stigberoende	12
2.2.2 Förändring	12
2.2.3 Politiska partier som institutioner	13
2.2.4 Relevans	13
2.2.5 Kritik mot historisk institutionalism	14
2.3 Partistrategi	14
2.4 Begrepp	15
2.4.1 Decentralisering	15
2.4.2 Centralisering	16
2.5 Operationalisering	16
3 Metod	18
3.1 Idéanalys	18
3.1.1 Aktörscentrerad idéanalys	18
3.1.2 Beskrivande idéanalys	19
3.1.3 Analysapparat	20
4 Material	21
4.1 Parti- och inriktningsprogram	21
4.2 Riksdagshandlingar	22
5 Resultat och analys	24

5.1 Partiets program 2013-2018.....	24
5.1.1 Partiprogrammet 2013.....	24
5.1.2 Inriktningsprogrammet 2017.....	24
5.2 Riksdagshandlingar 2013-2018.....	25
5.2.1 Skriftlig fråga till Jan Björklund.....	25
5.3 Partiets program 2019-2023.....	26
5.3.1 Inriktningsprogrammet 2021.....	26
5.4 Riksdagshandlingar 2019-2023.....	27
5.4.1 Utredningsdirektivet 2020:140.....	27
5.4.2 Tilläggsdirektivet 2022:11.....	27
5.4.3 Interpellation till Lotta Edholm.....	29
5.5 Diskussion.....	30
6 Slutsats.....	31
7 Referenslista.....	33

1 Inledning

”Frågan ’Vem är ansvarig?’ bör ju kunna ställas och besvaras i vilken verksamhet som helst. Men när det gäller skolan kan staten enkelt skylla på kommunerna, medan kommunerna kan hävda att det beror på felaktig statlig styrning. När ventilationen i skolan är bristfällig kan ansvar alltid utkrävas, men när resultaten sjunker i två årtionden i skolväsendet är det omöjligt att reda ut och skapa någon bredare enighet var ansvaret ligger.”

Så skrev Liberalernas, dåvarande Folkpartiets, partiledare Jan Björklund tillsammans med sina partistyrrelsekollegor Helene Odenjung och Torkild Strandberg på DN Debatt den 20 oktober 2009. De avslutade med att ”Det är hög tid att nu börja samtalet om att återförstatliga skolan. Folkpartiets landsmöte blir startpunkten” (Björklund et al 2009). Vid landsmötet 2009 blev Folkpartiet, som framöver kommer att benämnas som Liberalerna, första parti att förespråka ett återförstatligande av skolan (Folkpartiet 2009, s.7). Ett och ett halvt decennium senare är skolan fortfarande kommunaliserad, men diskussionen om huvudmannaskapet har blivit mer aktuell och fått större legitimitet (Jarl et al. 2020, s.44). När SOM-institutet 2011 för första gången ställde frågan om väljarnas inställning till att förstatliga skolan var det 45 procent som svarade att det var ett mycket eller ganska bra förslag. År 2022 var den siffran 61 procent (SOM 2023, s.58).

I utdraget från debattartikeln lyfts två saker som är relevanta för debatten idag. Den ena handlar om skolsystemets komplicerade ansvarsfördelning mellan stat och kommun (Jarl et al. 2020, s.41). Den senaste tiden har den tagit sig i uttryck i en diskussion kring vems fel det är att det skärs ner i skolverksamhet runt om i landet. Medan Socialdemokraterna, som är en del av 162 kommunala styren (SKR 2023 s.54), anklagar Liberalerna, som för närvarande innehar skolministerposten, för att statsbidragen till kommunerna är för låga (Socialdemokraterna 2023) menar Liberalerna att det med dagens system ytterst är kommunens ansvar att prioritera skolverksamheten i dess budget (Hökerberg 2023). Vill man inte det så får man göra som Liberalerna har velat sedan 2009 och förstatliga skolan igen, lyder argumentationen (Ruin 2023). Numera vill även både regeringens stödparti Sverigedemokraterna samt Vänsterpartiet förstatliga skolan (Jarl et al. 2020 s.45).

I sin debattartikel nämnde Jan Björklund sjunkande skolresultat (Björklund et al 2009). Efter den bottenivå som nåddes 2012 har de svenska kunskapsresultaten återhämtat sig i internationella mätningar (Wikén 2019). Men när det senaste Pisa-resultatet presenterades så sent som i december år 2023 konstaterades det att likvärdigheten har försämrats. Skolan, som ska vara kompensatorisk, kallas nu för omvänt kompensatorisk eftersom den istället för att utjämna förutsättningar kan sägas förstärka dem (Leijnse 2023). Pisa-resultatet blev ytterligare en bensindunk på den redan existerande debatten om ojämlikheten i svensk skola, där inte minst Socialdemokraterna har engagerat sig (Palmström 2023). För socialdemokrater är ojämlikhet är något som behöver motverkas och allt som oftast med statens muskler (Larsson 2006, s.92). Den här uppsatsen handlar om huruvida så är fallet för Socialdemokraterna när det kommer till skolans huvudmannaskap. Om dåvarande skolminister Göran Perssons kommunaliseringreform fortfarande har stöd hos det egna partiet, eller om Socialdemokraterna har rört sig mot mer centralism inom det här området.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Kommunaliseringsbeslutet

Hela den svenska utbildningshistorien har fram till 1970-talet präglats av centralisering. Steg för steg har olika utbildningsformer standardiserats och staten fått mer makt över dem. Först genom reformationen, när den kyrkliga skolorganisationen blev statens. Därefter genom 1842 års folkskolestadga och de normalplaner, statsbidrag och den skolöverstyrelse och enhetsskola som följde därefter (Richardsson 2010, s.25-26, 47-55). Innan skolan kommunaliserades var den – med likvärdighetssyfte – kraftigt reglerad, eventuellt det mest reglerade offentliga skolsystemet i världen (Wennström 2019, s.29).

Under 1980- och 1990-talen ersattes den långa perioden av centralisering med en decentraliseringsperiod (Wennström 2019, s.29). Det kom krav på lokal anpassning och mindre byråkrati (Richardsson 2010, s.159-163). Flera beslut gick i linje med detta. Bland annat avskaffades den gamla Skolöverstyrelsen och ersattes av en ny skolmyndighet, Skolverket, med mindre insyns- och kontrollmandat (Wennström 2019, s.29). Mest centralt är att en parlamentarisk utredning presenterade förslaget *En förändrad ansvarsfördelning och*

styrning på skolområdet, vilken lades som grund för det kommunaliseringsbeslut som togs i riksdagen den 8 december år 1989 (Richardsson 2010, s.159-163). Men beslutet var bara ett av flera som tillsammans förändrade Sveriges skolsystem i grunden. Just det här gällde överförandet av huvudansvaret för lärar- och skolledartjänsterna från staten till kommunerna. Lärarna var formellt redan kommunalt anställda, men deras löner och anställningsvillkor reglerades av staten. Beslutet innebar att den statliga regleringen upphörde. Det var regeringspartiet Socialdemokraterna som drev igenom reformen med stöd från Vänsterpartiet, medan de borgerliga partierna motsatte sig förändringen (Jarl & Rönnberg 2010, s.57).

Även inom Socialdemokraterna rådde det oenighet i frågan om huruvida skolan borde kommunaliseras. Skolministern Bengt Göransson, som var emot kommunaliseringen, byttes i början av 1989 ut mot kommunalrådet i Katrineholm, Göran Persson – som var villig att driva igenom reformen. I oktober samma år presenterade regeringen sin proposition om kommunalisering av lärar- och skolledartjänsterna. Medan Sveriges Lärarförbund och Svenska Facklärarförbundet gick med på förslaget, gick Lärarnas Riksförbund ut i omfattande strejk, men beslutet fattades likväl (Jarl & Rönnberg 2010, s.57-59). När propositionen behandlades i riksdagen var decentraliseringstanken tydlig (Prot. 1989/90:42).

I debatten uttryckte sig skolminister Göran Persson på följande vis: ”Ingen skall få mig att tro att utvecklingen kommer att gå i en riktning mot att alltmer återigen centraliseras - tvärtom. Decentraliseringen fortsätter av sin egen kraft, beroende på att den är kopplad till kunskaps- och kompetensuppbyggnad. Människor kan och vet mycket. De lägger sig i och ställer krav” (Prot. 1989/90:42, s.55). Det var i linje med Socialdemokraternas partiprogram från 1990, i vilket det står att ”Den närmare utformningen och uppbyggnaden av vården, omsorgen och utbildningen bör emellertid, inom de ramar som anges av de centrala besluten, avgöras lokalt, av politiska organ gemensamma för medborgarna i regionen eller kommunen. Den löpande verksamheten bör sedan utformas i samverkan med brukarna och de anställda” (Socialdemokraterna 1990, s.13).

1.1.2 Så styrs skolan

Sättet som skolan styrs på idag kan härledas till reformerna kring 1990-talet, då skolorganisationen förändrades i grunden. Förenklat gick skolan från att vara i huvudsak central- och regelstyrd till att vara kommunal och målstyrd. Tidigare styrde staten skolan

genom detaljerade regler som angav exempelvis undervisningens upplägg och vilka kunskaper eleverna skulle få med sig. Kommunerna skulle genomföra besluten och fördela de ekonomiska resurserna i enlighet med direktiven från Skolöverstyrelsen och länskolnämnderna. Idag styr staten främst genom att ange övergripande mål för verksamheten samt genom att följa upp dem. Målen finns att finna i skolans styrdokument, exempelvis läro- och kursplanerna. Kommunerna och andra fristående skolaktörer ansvarar för att planera, organisera och finansiera verksamheten. Även om den huvudsakliga finansieringen sker genom kommunerna bidrar staten genom det bidrag som numera är inbakat i det allmänna statsbidraget till kommunerna. Kommunerna får själva välja hur stor del av pengarna som ska satsas på skolan och på annan verksamhet, men skolpengen ska vara lika oavsett om den tillfaller en kommunal eller fristående skola. Staten kan också bidra ytterligare genom särskilda statsbidrag (Jarl & Rönnberg 2010, s.28-30).

1.1.3 Socialdemokraternas historia

Sveriges socialdemokratiska arbetareparti bildades exakt hundra år före det slutgiltiga kommunaliseringsbeslutet, år 1889. Vid partikongressen under revolutionsåret 1917 behandlades frågan om huruvida arbetarrörelsen skulle förändra samhället genom det demokratiska systemet eller använda så kallade utomparlamentariska metoder. Reformisterna gick segrande ur striden och den revolutionära vänsterdelen bröt sig ur och bildade Sveriges kommunistiska parti (Aspling 1992, s.19, 49). År 1928 valdes Per Albin Hansson till partiordförande och därefter fick socialdemokratin på allvar sitt politiska genombrott i Sverige och det maktövertagande som bestod under lång tid (Aspling 1992, s.53-56). Efter andra världskriget byggdes välfärdsstater ut runt om i Europa. Utmärkande för den svenska var socialdemokratins sociala investeringsprofil inom vilken en av de viktigaste faktorerna var tillhandahållandet av offentlig utbildning (Wennström 2019, s.13). Välfärdsstaten är det socialdemokratiska projektet. Det ligger i socialdemokratins natur att någon utopi aldrig kommer att finnas – att samhället ständigt är i behov av nya reformer. Till skillnad från inom kommunismen finns här inget mål om att slutligen avveckla staten. Tvärtom anses den fylla en mycket central funktion för social ingenjörskonst. Uppfattningen om hur mycket makt staten ska ha har dock varierat över tid (Larsson, 2006 s.92).

På 1970-talet gick den svenska socialdemokratin från att praktisera planhushållning till att vända sig till socialiseringspolitiken, mest tydligt uttryckt i idén om löntagarfonder (Larsson

2006, s.89-91). Mot detta, och det allt mer omfattande välfärdssamhället, uppkom en period av kraftig liberal och konservativ kritik mot den offentliga sektorn. Den beskrevs som tung, byråkratisk och ineffektiv. För att avhjälpa dessa problem föreslogs så kallade New public management-metoder. New public management, förkortat NPM, är ett samlingsnamn för marknadsorienterade strategier för reformer av offentlig sektor (Wennström 2019, s.59-60). Socialdemokratins centralistiska tendenser avtog på 1980-talet, när debatten rörde sig mer mot decentralisering av makt och socialistisk marknadsteori, den så kallade tredje vägens politik (Larsson, 2006 s.89-91).

1.1.4 Tredje vägens politik

In på 1990-talet var bilden hos fler än liberaler att välfärdsstaten befann sig i en kris. Det var mot den bakgrunden som vad som kom att kallas tredje vägens politik togs fram. Den skulle utgöra ett alternativ till extremerna i form av den socialdemokratiska stora staten och den nyliberala minimala staten. Runt om i världen tog den nya linjen plats i politiken och inriktningens främste teoretiker var sociologen Anthony Giddens (Larsson 2006, s.171). Den tredje vägens politik är kommunitär i den meningen att pluralismen är central. Kollektivismen har övergetts till förmån för en ny relation mellan individ och samhälle, där civilsamhället får en större roll. Tydligast syns detta i främjandet av mångfald inom de offentliga institutionerna, och även i viljan att öka antalet möjligheter för medborgarna att påverka politiken. Det ska ske genom decentralisering av makten, från staten till regioner och kommuner. Målet är att ersätta välfärdsstaten med ett välfärdssamhälle, där både stat, näringsliv och ideella organisationer bär ansvar för verksamhet och finansiering. I utbildningsfrågan går man från tanken om staten som en möjliggörare till en garanterande institution. Staten ska alltså garantera resultatet av verksamheten, men inte nödvändigtvis bedriva den. Utbildningsutbudet ska präglas av en ”disciplinerad pluralism”, vilket innebär att den ska vara övervakad och arbeta efter centralt beslutade mål (Larsson 2006, s.174-178).

1.2 Problemformulering

Uppsatsen bygger på problemformuleringen att även om Socialdemokraterna drev igenom kommunaliseringen av skolan, så är partiet i grunden centralistiskt (Larsson, 2006 s.92). Eftersom decentraliseringstanken inte har lika stort stöd idag (SOM 2023, s.58) och politiska

partier tenderar att vara lyhörda mot den folkliga opinionen (Jarl et al. 2020, s.44-45) är det intressant om Socialdemokraterna vidhåller sitt stöd för reformen, eller om partiet har blivit mer centralistiskt i skolfrågan sedan beslutet togs. Socialdemokraterna är dessutom ett förändringsbenäget parti (Larsson, 2006 s.92). Det gäller även i frågor där partiet haft en tydlig uppfattning åt det motsatta hållet, där omsvängningen i inställning till svenskt Nato-medlemskap är det senaste exemplet (Dahlström 2022).

Ytterligare en dimension till frågan gäller den faktiska situationen i skolan. Maria Jarl, lektor i utbildningsvetenskap vid Göteborgs universitet, argumenterar för att det är troligt att utvecklingen mot försämrade likvärdighet i skolan kommer röra de politiska partierna i riktningen mot ett återförstatligande av skolan (Jarl et al. 2020, s.42). Jarl menar att frågan om statligt ansvar redan har fått större legitimitet i det offentliga samtalet, vilket även det skulle tala för att det blir lättare för ett statsbärande parti som Socialdemokraterna att ompröva sin uppfattning. Dessutom ökar redan den statliga styrningen inom flera skolområden. Exempel på detta är att den nuvarande läroplanen innehåller fler konkreta mål än under 1990-talet, vilket minskar det lokala handlingsutrymmet, samt att staten har tagit större ansvar för den ekonomiska styrningen, inte minst genom riktade statsbidrag. Den här utvecklingen vill Jarl beskriva som ett slags förstatligande bakvägen, där staten indirekt underkänner decentraliseringstanken och tar på sig mer ansvar (Jarl et al. 2020, s.44-50). Mot den bakgrunden måste man såklart fråga sig om detta speglas även i Sveriges största partis skolpolitik.

Socialdemokraterna innehar dessutom sakfrågeägarskap i skolfrågan. Det innebär att partiet är det som flest väljare tycker har bäst skolpolitik. Liberalerna är det parti som oftast har konkurrerat med Socialdemokraterna om detta sakfrågeägarskap. Eftersom det finns väljarströmmar mellan partierna (Holmberg et al. 2022 s.140-105) och de har samarbetat i närtid, är det extra intressant hur Socialdemokraterna förhåller sig till faktumet att Liberalerna vill förstatliga skolan. Socialdemokraterna och Miljöpartiet ingick ett samarbete med Liberalerna och Centerpartiet efter valet 2018. För att Liberalerna och Centerpartiet skulle släppa fram en socialdemokratisk och miljöpartistisk regering skrevs ett samarbetsavtal i januari 2019, det så kallade Januariavtalet, med konkreta politiska punkter som regeringen hade att förhålla sig till (Kommittédirektiv 2020:140). Januariavtalets eventuella påverkan på Socialdemokraternas skolpolitik är intressant som ett fall av hur partier förhåller sig till sina koalitionspartners. Samtidigt ska man komma ihåg att Socialdemokraterna envist och med

minsta möjliga marginal drev igenom kommunaliseringsreformen. Det går att tänka sig en situation där det faktumet gör det svårt att öppet ångra sin egen, väldigt omfattande, reform. Å andra sidan var det just vad Vänsterpartiet gjorde när de uttalade att de åter ville förstatliga skolan (Jarl et al. 2020, s.45). Här kan man förstås fundera på om det hade varit en till synes lika enkel positionsförflyttning för ett statsbärande parti.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att ta reda på om Socialdemokraterna har rört sig från 1990-talets decentraliseringsvision med svensk skola till att förespråka mer centralisering av skolverksamhet. Om partiet till och med skulle kunna tänka sig att återförstatliga skolan så är det inte enbart relevant som ett fall av positionsförflyttning; en sådan reform hade i det fallet också kunnat genomföras. Med Socialdemokraternas stöd hade det funnits en riksdagsmajoritet för den mycket omfattande skolreformen. Partiet är i praktiken vågmästare (Jarl et al. 2020, s.45).

Studien är också ett fall av hur ett parti förhåller sig till sin egen stora reform i en ny tid. Det är en uppsats i partibeteende vars fall inte har studerats tidigare. Medan det finns gott om litteratur som behandlar själva kommunaliseringen av skolan, är det vetenskapliga fokuset vad gäller skolfrågor idag snarare på friskolefrågan. Partier har heller inte alltid ett intresse av att kommunicera sina positionsförflyttningar, vilket gör det viktigare att redogöra för dessa vetenskapligt. Uppsatsen syftar också till att särskilja resultaten före och efter att Januariavtalet ingicks, som ett fall av samarbete i koalition.

Syftet är preciserat i följande frågor:

- Går det att hos Socialdemokraterna identifiera en positionsförflyttning från förespråkande av decentralisering av skolverksamhet till centralisering av densamma från och med år 2013?
- Om så är fallet, går det att identifiera en skillnad i ståndpunkt före och efter att Januariavtalet slöts år 2019?

1.4 Tidigare forskning

1.4.1 Politiska positionsförflyttningar

I artikeln *Why do parties change position, Party Organization and Environmental Incentives*, skriven av Gijs Schumacher, Catherine E. de Vries och Barbara Vis – alla professorer i statsvetenskap – diskuteras när och varför partier ändrar sin policy. Artikeln är en analys av 55 partier i tio europeiska länder mellan åren 1977 och 2003. Medan flera tidigare studier visar att partier ändrar position som svar på skiften i väljarkåren, argumenteras här för att skillnader i partiorganisation också spelar roll. Studien delar upp de undersökta partierna i kategorierna ledarskapsdominerade och aktivistdominerade partier. Den visar hur den organisatoriska maktbalansen mellan partiaktivister och partiledare avgör i vilken utsträckning miljöincitament, byte av väljare och oppositionsposition, driver på för interna policyförändringar (Schumacher et al. 2013, s.464, 474).

Socialdemokraterna bör rimligtvis beskrivas som ett ledarskapsdominerat parti, med sin historia av att både ofta och länge ha innehaft makten. Enligt studiens resultat är ledarskapsdominerade partier mer benägna än aktivistdominerade dito att positionsförflytta sig när de befinner sig i opposition (Schumacher et al 2013, s 474). Även om min studie inte är upplagd på samma sätt har Socialdemokraterna befunnit sig både i regeringsställning och i opposition under undersökningsperioden, vilket gör perspektivet relevant. Däremot beskrivs politiska förflyttningar med utgångspunkt i en vänster- högerskala (Schumacher et al. 2013, s 469). Det är en annan dimension än den centralist- decentralistiska jag tittar använder.

1.4.2 Decentraliseringen av skolan

I avhandlingen *Den Föreställda Förvaltningen: en institutionell historia om central skolförvaltning* från 1997 behandlar Eva Haldén relationen mellan politik och förvaltning. Däri görs en diskursanalys av hur decentraliseringsbegreppet användes under slutet av 1900-talet, när skolan decentraliserades. Hon konstaterar att decentraliseringen beskrevs som lösningen på flera skilda problem, såsom ineffektivitet och bristande demokrati i form av självstyre och självbestämmande. Alla problemdefinitioner förenades i viljan att skapa mer frihet och mångfald. Haldén nämner att det vid publiceringsåret 1997 finns kritiker som

menar att decentraliseringen har gått för långt och kräver centralt beslutade regler som skydd mot för stor olikhet – så även inom skolan. Hon argumenterar själv för att varken decentralisering eller centralisering längre kan beskrivas som en lösning för skolan, då centraliseringsalternativet har mist sin legitimitet och decentraliseringen har misslyckats (Haldén 1997, s. 172-174).

I artikeln *From Centralisation to Decentralisation: governance of education in Sweden* har Lisbeth Lundahl intervjuat centrala svenska aktörer på både lokal och central nivå, däribland representanter för Socialdemokraterna – även om resultatet presenteras i klump – om effekterna av förändringarna i styrningen av utbildningen (Lundahl 2002, s. 625). Artikeln är från 2002, vilket likt Haldéns underkännande av centraliseringens legitimitet, måste beskrivas som en helt annan tid än den jag undersöker. Lundahl konstaterar att alla intervjupersoner menar att utvecklingen till mer lokal frihet har varit positiv eller nödvändig. Bara en minoritet menar att den förändrade styrningen har haft negativa effekter i form av social differentiering. En återgång till det centraliserade systemet anses av intervjupersonerna varken vara önskvärd eller möjlig. Inte ens stärkt statlig ekonomisk styrning lyfts som viktigt. Lundahl själv sammanfattar det som att man kan fråga sig i vilken utsträckning idén om det starka samhället ens fortfarande existerar inom utbildningsområdet (Lundahl 2002, s.634-635). Artikelns resultat är intressant att jämföra med den kontext som jag undersöker, där det åtminstone i väljarkåren finns en annan bild av decentraliseringen än vad det gjorde år 2002. Hur förhåller sig Socialdemokraterna till detta?

1.5 Avgränsning

Undersökningen är empiriskt begränsad till tidsperioden 2013 fram till och med 2023. Det beror på att Socialdemokraternas partiprogram från 2013 är partiets första sedan debatten om att återförstatliga skolan togs upp av Liberalerna år 2009. I resultatdelen skiljer jag mellan åren före och efter Januariavtalet, för att kunna identifiera om inställningen förändrades i samband med samarbetet med Liberalerna. Ovanstående innebär inte att ett eventuellt sådant resultat med den uppdelningen skulle vara kausalt, men det skulle kunna ligga till grund för framtida studier, som intresserar sig för specifikt detta.

Vidare görs en avgränsning gällande innehållet. Trots att debatten om skolans huvudmannaskap inte bara gäller om kommunen eller staten ska inneha det, utan även friskolefrågan, kommer den inte att behandlas i undersökningen. Friskolereformen kom till i samma decentralistiska anda som kommunaliseringen, men det var en separat reform från en annan regering som inte innehåller samma vetenskapligt intressanta problemformulering vad gäller Socialdemokraterna. Dessutom är den redan mycket undersökt. Men det räcker inte att bara konstatera att arbetet kommer att fokusera på centralisering och huvudmannaskap. Mer specifikt kommer åsikter som berör de tre dimensionerna om skolans reglering, finansiering och huvudmannaskap att undersökas. Ytterligare en avgränsning, eller möjligtvis mer av en specificering, gäller att de skolformer som är relevanta för undersökningen är grund- och gymnasieskolan. Det beror på att det nästan alltid är de som åsyftas när man talar om samt utreder att förstatliga skolan.

2 Teoretiskt ramverk

Uppsatsen är, precis som många andra statsvetenskapliga texter, en studie av institutioner. Ansatsen är teorikonsumerande och utgår primärt från historisk institutionalism, som tillhör den nyinstitutionalistiska skolan (Peters 2012, s.3). Men ingen enskild utgångspunkt kan förstås förklara alla politiska fenomen. Jag menar att institutionsperspektivet lämpar sig för studiet av en institution över tid, likt min, men eftersom uppsatsen fokuserar på politiskt parti kommer den kompletteras med teori som behandlar partistrategi.

2.1 Nyinstitutionalism

Studiet av institutioner tillhör statsvetenskapens rötter, även om det övergavs på sina håll under efterkrigstiden. I framförallt USA vände man sig istället mot de mer individualistiska perspektiven behaviorism och rational choice. Båda dessa utgår från att autonoma individer agerar antingen baserat på socialpsykologiska karaktärsdrag eller rationellt tänkande. På 1980-talet fick det institutionella perspektivet tillbaka sin popularitet. Den nya institutionalismen, nyinstitutionalismen, delar mycket med den äldre institutionalismen, men den bidrar med nya teoretiska och empiriska perspektiv. Nyinstitutionalismen fokuserar inte bara på formella konventioner, utan också informella sådana. Dessutom ser den inte institutioner lika mycket som verkande i ett vakuum, utan mer i relation till sin tid och kontext. Nyinstitutionalismen täcker flera olika inriktningar, varav den historiska institutionalismen är en (Peters 2012, s.1-2).

2.2 Historisk institutionalism

Grundidén bakom historisk institutionalism är att policybesluten som togs när en institution formades kommer att vägleda den under lång tid. Detta fenomen kallas för stigberoende. Till kategorin institution kan det mesta räknas, även politiska partier. När en idé blir accepterad och förkroppsligas till en struktur, så har en institution skapats. Partierna tillhör kategorin

formella institutioner, men det finns också informella institutioner, såsom sedvänjor exempelvis. Möjligheten att se på policyförändringar över tid är det som gör teorin unik. I centrum står institutionens bildande, men inte hur detta skedde utan *när* det gjorde det. Utvecklingen antas vara beroende av omständigheterna som fanns då institutionen skapades, vid dess så kallade formativa moment (Peters 2012, s.70-76).

2.2.1 Stigberoende

Formativa moment kännetecknas av att det har funnits flera olika handlingsalternativ, men att när institutionen väl har valt ett så är det svårt att gå tillbaka till ursprungsläget. Institutioner är stelbenta, de rör sig mer eller mindre vidare åt samma håll som det ursprungliga valet. Stigberoendet antas bestå så länge det inte finns en tillräckligt stark kraft som kan övervinna institutionens inneboende förändringsmotstånd. Stigberoendet kan även framträda genom att brister i vägvalet – låt säga en lag – kompletteras med en annan lag. Institutioner brukar helt enkelt försöka kompensera för sina egna ursprungliga misstag. Däremot, om det visar sig att ett ursprungligt beslut är för bristfälligt, tvingas institutionen anpassa sig för sin egen överlevnads skull. Därför är det viktigt för en institution att kunna vara anpassningsbar (Peters 2012, s.70-73).

Paul Pierson, professor i statsvetenskap vid Berkeley, definierar stigberoendet som en process i tre faser. Den inleds med ett kritiskt läge, det formativa momentet, därefter följer reproduktion och självförstärkning och sist stigens slut. Under den första fasen skulle vad som helst kunna hända. Men när institutionen väl har valt väg självförstärker den sig så att valet fortsatt blir det självklara. När förutsättningarna förändras för mycket nås slutet på stigen. Institutionen börjar då om i ett nytt kritiskt läge, ett formativt moment (Pierson 2000, s.76). Pierson har vidare argumenterat för att stigberoendets logik också kan förklaras genom att institutionen får positiv feedback från initiala policyval. Tydligast blir detta förstås för institutioner som kan mäta feedback, såsom politiska partier (Peters 2012, s.77).

2.2.2 Förändring

Historisk institutionalism behandlar förändring enligt konceptet punkterad jämvikt, en evolutionär teori om stabilitet inom ett ekosystem som i det här fallet innebär att institutionen till största del kommer att existera i stabilitet. Detta är dock inte permanent utan även

institutioner är kapabla att förändras, exempelvis genom att svara på nya erfarenheter. Inom särskilt den äldre delen av historisk institutionalism tänker man på förändring som något plötsligt. Exogena chocker tillskrivs förklaringen till förändringarna. Men mycket politik förändras snarare gradvis och det har teorin behövt kunna förklara. Paul Pierson konstaterar att alla institutioner har inbyggda dysfunktionaliteter som behöver förändras, men att det kan ske successivt. Denna mer försiktiga förändring infaller dock bara så länge status quo inte är för skilt från den önskade positionen (Peters 2012, s.78-81). På samma tema har Wolfgang Streeck och Kathleen Thelen, professorer i sociologi respektive statsvetenskap, formulerat fem olika typer av gradvis förändring. Den mest kända är troligen så kallad layering eller skiktning, inom vilken nya faktorer läggs till ovanpå eller vid sidan av redan existerande sådana. Detta har att göra med de inlåsnings effekter som skapas av att systemet upprätthålls av individer med egenintressen att upprätthålla detta. Ju äldre systemet är, desto mer kostsamt blir det att avveckla det (Streeck & Thelen 2005, s.19-22).

2.2.3 Politiska partier som institutioner

Inom politiken finns en tendens att filtrera information efter vad som passar bäst. Den som bekräftar den egna uppfattningen tas emot, medan den som talar emot filtreras bort. När nya uppfattningar utvecklas tenderar politiska partier därför att vara tröga både för att ta in och anpassa sig. Även om man – när man – blir mottaglig för den nya uppfattningen så återstår flera hinder för förändring, vilket är typiskt för system med självförstärkande beteende. Ju längre institutionen har rört sig på stigen, desto dyrare blir det att byta till ett alternativ som man har valt bort. Politiker tenderar dessutom att vara mer intresserade av kortsiktiga effekter än långsiktiga, vilket är en naturlig del av mandatperiodssystemet. Politiska aktörer har med sig att deras politiska motståndare snart kan få makten och därför skapas institutioner som försvårar förändringar så att man kan binda sin motståndare vid sina egna beslut (Pierson 2004, s.40-41).

2.2.4 Relevans

Historisk institutionalism är en relevant teori att applicera på studien av eventuella centraliseringstendenser inom Socialdemokraternas skolpolitik av flera anledningar. Till att börja med har frågan om skolans huvudmannaskap, som nämnts, blivit en större del av det

politiska samtalet under senare tid. Dessutom vill allt fler både väljare och partier förstatliga skolan. Det är inte oviktigt ur ett institutionellt perspektiv, eftersom alla partier är beroende av det omgivande samhällets stöd (Jarl et al. 2020, s.44). Vidare finns vissa, däribland Maria Jarl, som argumenterar för att vi redan har hamnat vid ett nytt skolpolitiskt vägskaal – ett formativt moment om man så vill. Jarl menar till och med att mycket tyder på att vi redan valt en stig som successivt ger staten mer ansvar över skolan och på sikt även kommer ge tillbaka dess huvudmannaskap. Om så är fallet så är det ett fall av stigberoende som är intressant att applicera på Socialdemokraternas hållning (Jarl et al. 2020, s.51). Dessutom lämpar sig historisk institutionalism bra för komparativa analyser, eftersom teorin är särskilt bra på att förklara förändringar över tid (Peters 2012, s.87). Det är som bekant själva syftet med den här uppsatsen, att undersöka Socialdemokraternas eventuella förändring över tid.

2.2.5 Kritik mot historisk institutionalism

Det finns förstås också nackdelar med historisk institutionalism. Den vanligaste invändningen är att teorin är dålig på att förutse och förklara förändringar. Utgångspunkten i stigberoendet gör det svårt att förklara när detta plötsligt ska avta och stigen ska förändras. Teorin får kritik för att kunna se förändringar först efter att de har ägt rum. Det finns inget tydligt kriterium för att avgöra när det råder tillräckligt stor politisk press för att en förändring ska följa (Peters 2012, s.77-78). Här ska sägas att teorin innehåller delar som förklarar förändring, både plötslig och successiv, vilka har nämnts ovan. Samtidigt är Socialdemokraterna ett parti vars själva utgångspunkt är att samhället alltid kommer behöva reformer. Mitt förhållningssätt till den historiska institutionalismens bristande förmåga att förklara förändring är att komplettera den med en som gör det bättre. Därför kommer studien också att analyseras utifrån partistrategi. På så sätt inkluderas faktumet att Socialdemokraterna är ett förändringsbenäget parti.

2.3 Partistrategi

Studier i partibeteende har till stor del tagits över av en rational choice-inriktning. Den bygger på antagandet att individer agerar i enlighet med sina egna preferenser. Kaare Strøm, professor i statsvetenskap vid University of California, har formulerat tre möjliga rationella

partistategier. Han gör skillnad på partier som söker ämbeten (office), politiskt inflytande (policy) och röster (votes). Så kallade office-sökande partier förutsätts agera rationellt utifrån målet att maximera sina politiska ämbetsförmåner, motiverade dels av vilja att inneha makten i sig, dels av de politiska resultat som följer därefter. Dessutom kan makten gynna partiet i framtida val. Partier som räknas som policy-sökande förutsätts agera rationellt utifrån målet att maximera sitt inflytande över politiken. Det kan antingen handla om att förändra politiken så att den i högre grad överensstämmer med partiets egen eller att förhindra oönskade förändringar. Ofta görs detta i en koalition och därför är det nästan alltid förenat med politiska uppoffringar (Strøm 1990, s.566-568). Office- och policy-sökare behöver inte vara olika typer av partier. Snarare tvärtom, eftersom det mest effektiva sättet att få igenom sin politik på kan vara genom att inneha den formella makten. Avslutningsvis är vote-seeking benämningen för partier som förutsätts agera rationellt utifrån målet att maximera väljarstöd. Partier som styrs av denna logik har som slutligt mål att uppnå regeringsställning. Antagandet är att detta mål lättast uppnås genom röstmaximering. Partibeteendet kommer också ta sig i uttryck genom en strävan efter att upprätthålla ett ideologiskt avstånd till övriga partier (Strøm 1990, s.566-568).

2.4 Begrepp

Ulf P Lundgren, professor i pedagogik och Skolverkets första generaldirektör, menar att styrningen av skolan bör förstås utifrån två olika dimensioner. Den ena handlar om var den politiska makten ska finnas – om det ska vara på central eller lokal nivå. Den andra berör frågan om vem eller vilka som ska inneha makten – om det primärt ska vara politiska eller professionella aktörer. Mest relevant för den här uppsatsen är den första dimensionen, som är mer relaterad till frågan om huvudmannaskap. Den kan i sin tur beskrivas som konflikten mellan begreppen decentralisering och centralisering (Jarl & Rönnberg 2010, s.48).

2.4.1 Decentralisering

Professorn i statsvetenskap Jon Pierre definierar decentralisering som den process då man flyttar ”besluts- och handlingskompetens från högre till lägre nivåer i en organisation – eller om man så vill från centrum till periferi”. Decentralisering handlar alltså om att en nivå högre upp inom det politiska systemet (staten i detta fall) lämnar ifrån sig makt och beslutsmandat

till en lägre nivå (kommunen i detta fall). Men det kan också röra sig om maktförskjutning inom exempelvis en kommun, som från huvudmannen till rektorerna, eller från rektorerna till lärarna. Decentralisering ska däremot inte likställas med begreppet delegering, som inte behöver innebära en vertikal process. Förändringen av skolans styrning på 1990-talet ska förstås som en decentraliseringsprocess (Jarl & Rönnberg 2010, s.49-51).

2.4.2 Centralisering

Centralisering är motsatsen till decentralisering. Det innebär att makt och beslutsbefogenheter flyttas från periferi till centrum eller från en lägre till en högre nivå i en organisation, och i detta fall inom det politiska systemet. Även här kan det innebära förskjutning av makt inom en hierarkisk nivå, som från skolan till kommunen. Mest relevant för den här uppsatsen är centralisering i form av förskjutning av makt över skolverksamhet till staten, i sin yttersta form ett återförstatligande av skolan. Processerna decentralisering och centralisering kan delas upp i kategorierna reglering, finansiering och huvudmannaskap, enligt Pierres modell (Jarl & Rönnberg 2010, s.49-51).

2.5 Operationalisering

För att kunna konstatera att något är ett fall av decentralisering eller centralisering behöver begreppen operationaliseras. Det görs i det här fallet genom Pierres tre dimensioner. Relevant material kommer att klassificeras enligt ovanstående kategorier. Mer konkret används begreppet reglering för beslut som politiska institutioner fattar om en verksamhets mål och innehåll. Traditionellt har lokala politiska organ i Sverige haft begränsad beslutsmyndighet om offentlig verksamhet, däribland skolan. Kommunaliseringen innebar inte att staten slutade reglera, men att skolan fick andra typer av regleringar som inte lika tydligt talade om detaljerade bestämmelser om verksamheten utan snarare om övergripande mål (Jarl & Rönnberg 2010, s.51).

Begreppet finansiering används i det här fallet framförallt för diskussionen kring huruvida staten eller kommunen ska finansiera skolverksamheten. Fram till slutet av 1970-talet var statens ekonomiska styrning av skolorna reglerad i detalj. Staten beslutade om ett driftsbidrag till skolorna som sedan fördelades av statens regionala representant länskolnämnderna till

skolorna enligt vissa principer. Sedan dess har den kommunala ekonomiska styrningen successivt ökat, tydligast genom kommunaliseringen. Avslutningsvis syftar huvudmannaskap i det här fallet till om staten eller kommunen innehar det administrativa och operativa ansvaret för skolan. I och med förändringen av skolans styrning på 1990-talet blev kommunen skolans huvudman. Det innebär att kommunen har ansvar för att planera och organisera verksamheten, så länge skolan inte är fristående – då är huvudmannen privat (Jarl & Rönnberg 2010, s.52-53).

3 Metod

3.1 Idéanalys

Eftersom uppsatsen syftar till att identifiera de idéer som präglar Socialdemokraternas skolpolitik, kommer idéanalys användas som metod. Inom samlingsnamnet idéanalys rymms olika kombinationer av syften och analystekniker. Om en studie ska betecknas som idéanalytisk avgörs mer av vad den undersöker än hur undersökningen går till (Beckman 2005, s.9-12). Därför följer här en noggrann genomgång av hur studien är upplagd.

En analys av idéer kräver först och främst en beskrivning av vad som åsyftas med idéer. Göran Bergström och Per-Anders Swärd, båda lektorer i statsvetenskap vid Stockholms universitet, beskriver idéer som tankekonstruktioner med viss stabilitet och varaktighet. De ska innefatta verklighetsomdömen, värdeomdömen och handlingsföreskrifter (Bergström & Swärd 2018, s.133-134). Alla typer av idéanalyser bygger på det hermeneutiska antagandet att människor är meningsskapande varelser med språket som verktyg. För att förstå människor måste vi sätta oss in i deras sätt att se på världen. Olika idéanalytiker tillskriver idéerna olika ontologisk status, men gemensam är uppfattningen att idéer kan lämna materiella spår efter sig som möjliggör empiriska undersökningar. En idéanalytiker har till uppgift att redogöra för den idévärld som gömmer sig bakom observerbara spår – ofta i textformat, som i den textanalys jag kommer att genomföra. Det handlar om att bygga upp trovärdiga hypoteser om hur idéerna i materialet är konstruerade och hänger samman. Den här strategin kallas ibland för retroduktiv ansats och är gemensam för alla typer av idéanalys (Bergström & Swärd 2018, s.139-140).

3.1.1 Aktörscentrerad idéanalys

En idéanalytisk studie kan vara idé- eller aktörscentrerad. I en idécentrerad studie står argumenten och idéerna i fokus. Vem som framför dessa är mindre viktigt. Aktörscentrerade studier däremot, utgår från aktören och tittar därefter på vad denne har framfört för idé. Valet

av stiltyp beror på frågeställning (Beckman 2005, s.17-19). Den här uppsatsen är en aktörscentrerad analys med utgångspunkt i aktören Socialdemokraterna. Även avseende teorin historisk institutionalism är det partiet Socialdemokraterna som behandlas som en institution för den här studien, inte skolsystemet – vilket hade kunnat vara fallet.

3.1.2 Beskrivande idéanalys

Ludvig Beckman, professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet, delar upp idéanalysen i undergrupperna beskrivande, förklarande och idékritisk analys. Den här studien är en beskrivande idéanalys. En sådan har som syfte att *beskriva* idéerna som studeras (Bergström & Swärd 2018, s.140-141). Ibland hävdas att ambitionen att endast vetenskapligt beskriva något inte är tillräcklig och att vetenskapen alltid borde söka förklara det som studeras (Beckman 2005, s.49). Jag har respekt för den uppfattningen, men jag ska nedan försöka förklara min inställning.

Uppsatsens syfte är att identifiera *om* Socialdemokraternas skolpolitik har blivit mer centralistisk. Det görs genom att beskriva den politik som partiet har beslutat om. Materialet tillsammans med teorierna om partistrategi och historisk institutionalism skulle kunna användas för att söka förklara en eventuell förändring. Så långt vill jag dock inte gå i mina slutsatser. Däremot kommer jag i min analys att relatera teorierna till resultatet genom att diskutera hur någonting skulle kunna förklaras utifrån ett givet perspektiv eller att motivera vad något skulle kunna vara ett fall av. Jag menar att det inte är tillräckligt för att leva upp till en förklarande ambition eftersom jag inte kan dra några egentliga förklarande slutsatser.

Likt Beckman menar jag vidare att det är ett misstag att tro att beskrivningar av verkligheten inte också bidrar till att förklara den. En beskrivning förklarar inte *varför* något har inträffat, men den förklarar *vad* det rör sig om för fenomen (Beckman 2005, s.49-50). Uppsatsens syfte är att undersöka *om* det är så att Socialdemokraterna blivit mer centralistiska och i så fall bidra med teoretiska perspektiv att *betrakta* den eventuella förändringen genom. Frågan om *varför* Socialdemokraterna eventuellt genomgått en sådan förändring faller utanför arbetets avgränsning.

För att en beskrivande idéanalys ska få vetenskapligt värde måste den dels tillföra något, dels innehålla slutsatser om materialet. Det kan exempelvis handla om att uppmärksamma

motsägelser, oklarheter eller att göra en ny typ av tolkning av texter som redan har studerats. Vidare kan det handla om att försvara eller kritisera en viss tolkning av ett material eller att jämföra idéer vid en viss tidpunkt eller mellan olika tider. Även beskrivningen av idéinnehållet utgör förstås en tolkning av materialet (Bergström & Swärd 2018, s.140-141). Den kan inte heller komma till utan något att jämföra med. Det är först genom en jämförelse av materialet med olika mätpunkter som det är möjligt att dra en slutsats. Materialet jämförs i detta fall med en tidigare socialdemokratisk hållning. Det är alltså en jämförelse över tid, så i den meningen är ansatsen komparativ (Beckman 2005, s.50-54).

3.1.3 Analysapparat

En analysapparat kan antingen formuleras genom idealtyper eller dimensioner. Medan idealtyper används när ambitionen är att sammanfoga olika beståndsdelar till en mer sammanhållen ståndpunkt lämpar sig dimensioner bättre när man vill kunna urskilja olika påståenden (Beckman 2005, s.25-28). Eftersom jag intresserar mig för centraliseringstendenser, och dessa kan te sig på olika sätt och existera oberoende av varandra, är det viktigt att kunna hålla dem isär. Därför kommer jag att använda mig av dimensioner. Mer specifikt kommer jag att använda Jon Pierres redan beskrivna decentraliseringskategorier reglering, finansiering och huvudmannaskap. Tillsammans utgör de min analysapparat. Jag har konkretiserat kategorierna genom vägledande analytiska indikatorer enligt nedan.

	Decentralisering	Centralisering
Reglering	Färre statliga regleringar Målstyrning	Fler statliga regleringar Regelstyrning
Finansiering	Kommunal skolpeng	Nationell skolpeng
Huvudmannaskap	Kommunalt	Statligt

4 Material

Studien görs genom analys av två olika typer av material, båda förstahandskällor. Dels parti- och principprogram, dels riksdagshandlingar. Kombinationen gör det möjligt att dra slutsatser inte bara om vad Socialdemokraterna har beslutat på partiets kongress utan också hur partiet har agerat i riksdags- och regeringsställning. Det måste nämligen inte vara samma sak. I båda typerna av material kommer jag att utifrån de analytiska indikatorerna leta efter Socialdemokraternas idéer om skolans styrning ur ett centralistiskt och decentralistiskt perspektiv.

Inledningsvis är det viktigt att nämna det som inte nämns. Min uppfattning är att det är intressant för resultatet också vad partiet inte pratar om eller arbetar för. Om det till exempel är så att Socialdemokraterna under vissa perioder skriver mycket om vem som ska inneha huvudmannskapet över skolan, men periodvis inte alls nämner frågan – då säger det någonting. Det ska förstås inte dras alltför stora växlar, men politiska partier vet vad de gör och vad de fokuserar på. Kanske kan avsaknaden av en inställning vara ett resultat av att frågan inte var politiskt aktuell, att partiet inte ville uttrycka en tydlig ståndpunkt, eller att åsikten har blivit verklighet och därmed inte behöver nämnas. Detta behöver bedömas utifrån kontext och slutsatsen måste motiveras.

Jag är inte ensam om den uppfattningen. Ludvig Beckman beskriver det som att ett icke-resultat också är ett resultat. Ett sådant resultat kan riskera att förbises om man enbart låter materialet tala för sig självt (Beckman 2005, s.22-23).

4.1 Parti- och inriktningsprogram

Jag kommer att analysera Socialdemokraternas parti- och principprogram, hämtade från partiets egen hemsida. Valet av material beror på att partiprogram, i egenskap av partiets samlade beslutade politiska ståndpunkter, lämpar sig bra för analys av ett partis uppfattning i en fråga. Efter kommunaliseringen av skolan har det beslutats om två partiprogram, 2001

respektive 2013 (Socialdemokraterna 2022). Utgångspunkten för den här uppsatsen är att den nuvarande diskussionen om skolans huvudmannaskap inte kom igång förrän kring 2009, då Liberalerna blev första parti att förespråka ett återförstatligande (Folkpartiet 2009, s.7). Därför kommer endast partiprogrammet från 2013 analyseras. Men en analys av enbart det skulle säga väldigt lite om vad partiet tycker idag och inte kunna svara på den andra frågan, nämligen om uppfattningen har förändrats över tid. Här blir partiets beslutade inriktningsprogram från 2017 och 2021 relevanta. Dessa är inte möjliga att likställa med ett partiprogram, men det är så nära man kommer både innehålls- och betydelsemässigt. Analysen kommer att gå till så att jag läser alla tre program och sammanställer alla åsikter som kan kopplas till partiets syn på skolan utifrån analysapparatusens dimensioner.

4.2 Riksdagshandlingar

Analysen av Socialdemokraternas tre program kommer att kompletteras med en analys av riksdagshandlingar från Socialdemokraterna, hämtade från Riksdagen.se. Där finns för närvarande över 600 000 dokument tillgängliga, vilket kräver en kraftig avgränsning. Jag har valt att göra två skilda sökningar med följande filtreringar:

För att urskilja Socialdemokraternas arbete i riksdagen, har jag filtrerat den första sökningen till partiet Socialdemokraterna. I sökrutan skrev jag därefter "(förstatliga OCH skolan) ELLER (förstatligande OCH skolan)". Jag filtrerade tiden till min undersökningsperiod, mellan 2013-01-01 och 2023-12-31. Sökningen gav åtta träffar, varav två var relevanta. De resterande träffarna utgjordes av tre som handlade om vårdfrågor, en om kvotflyktingar och i två av träffarna var det Liberalerna som hade uttalat sig i frågan, inte Socialdemokraterna. Genom att skriva "och" samt "eller" i versaler behöver antingen båda orden i den ena eller den andra parentesens förekomma i träffarna.

För att urskilja Socialdemokraternas arbete i regeringsställning, har jag filtrerat den andra sökningen till dokumenttyperna "kommittédirektiv" och "propositioner och skrivelser", vilka båda är regeringens sätt att utöva sin politik i riksdagen. Dessa är inte möjliga att filtrera efter parti. Därför har jag avgränsat den här sökningen till mellan 2014-10-03, då regeringen Löfvén I kom till makten och 2022-10-18, när den nuvarande borgerliga regeringen kom till makten. Socialdemokraterna har inte innehaft skolministerposten under alla dessa åtta år, men

de har alltid suttit i regering, och får – eftersom vi inte har ministerstyre – stå till svars för den samlade bedrivna politiken. I sökrutan skrev jag därefter ”(förstatliga OCH skolan) ELLER (förstatligande OCH skolan)”. Även den här sökningen gav åtta träffar, varav två var relevanta. De resterande träffarna utgjordes av tre budgetpropositioner, två rapporter från Riksrevisionen och en Kommittéberättelse.

Valet av sökorden ”förstatliga”, ”förstatligande” och ”skolan” kommer med en validitetsproblematik eftersom uppsatsens frågeställning inte är lika specifik som sökningen. Dessutom går det inte att söka på analysapparaternas operationaliserade kategorier eftersom en sådan sökning får alldeles för många irrelevanta träffar. Den här delen av resultatet får därför betraktas som en komplettering till partiprogrammen. Den kan helt enkelt inte på egen hand svara på uppsatsfrågan, men den kan visa på konkreta exempel på hur Socialdemokraterna har ställt sig till den explicita frågan om ett eventuellt återförstatligande av skolverksamheten. Särskilt relevant är den för den andra frågeställningen.

5 Resultat och analys

5.1 Partiets program 2013-2018

5.1.1 Partiprogrammet 2013

I partiprogrammet från 2013 skriver Socialdemokraterna att en likvärdig skola ”förutsätter en kommunal skatteutjämning så att inte olika skattekraft och skillnader i befolkningens sammansättning leder till skillnader i välfärd mellan olika kommuner” (Socialdemokraterna 2013, s.36). Det finns inga tydliga centralistiska tendenser i det här partiprogrammet varken när det kommer till reglering eller huvudmannaskap. Vad gäller finansieringen kan kommunal skatteutjämning visserligen beskrivas som ett sätt att från statligt håll styra över kommunerna, men det är en bra bit från att förespråka en förflyttning av finansieringsansvaret från kommunen till staten.

5.1.2 Inriktningsprogrammet 2017

I inriktningsprogrammet från 2017 skriver Socialdemokraterna att de sjunkande kunskapsresultaten och den försämrade jämlikheten i skolan är ”vår tids stora politiska misslyckande.” och att alla måste ”vara öppna för att ompröva så vi kan bygga ett starkare skolsystem” (Socialdemokraterna 2017, s.19). Här kan en skillnad från partiprogrammet 2013 observeras, där situationen i skolan inte alls beskrevs som samma problem och lösningen aldrig var i närheten av att uppmuntra till omprövande av politik. Även om det är otydligt exakt vad som åsyftas med ett ”starkare” skolsystem så är partiet tydligt med att det ser problem med dagens system och att det behöver bli mer jämlikt.

Under rubriken ”Ökad jämlikhet” står att ”Statens och kommunernas resursfördelning ska ta hänsyn till socioekonomiska faktorer. Lika möjligheter förutsätter olika resurser. Systemet med skolpeng ses över” (Socialdemokraterna 2017, s.19). Att skolpengssystemet ska ses över får tolkas som en öppning för ett alternativt system, även om inget sådant specificeras. Det är åtminstone en kritik mot nuvarande system, som är kommunalt.

Under rubriken ”Tydligare statlig styrning”, skriver partiet att de ökade klyftorna i utbildningssystemet måste lösas genom att staten tar ”ett större ansvar över skolans utveckling” samt att de ”vill se över de statliga skolmyndigheternas uppdrag och styrning för att öka arbetet med skolutveckling och stärka den regionala strukturen” (Socialdemokraterna 2017, s.19). Här uttalar partiet för första gången under undersökningsperioden att staten ska ta större ansvar över skolan. Meningen om att staten ska ta större ansvar över skolans utveckling kan inte tolkas som något annat än ett förespråkande av en centralistisk riktning för skolpolitiken, även om det är otydligt inom vilket fält och hur omfattande den ska vara. Intressant är också att den regionala strukturen nämns som något som behöver stärkas. Regionen är ett steg upp från kommunen på en centralistisk skala. Ur den aspekten blir formuleringen en sorts gradvis förändring.

5.2 Riksdagshandlingar 2013-2018

5.2.1 Skriftlig fråga till Jan Björklund

Den 6 december 2013 ställde riksdagsledamot Peter Persson (S) en skriftlig fråga till dåvarande utbildningsminister Jan Björklund (L). Med anledning av att Liberalerna vill förstatliga skolan frågade Persson ministern om förslaget kunde preciseras, specifikt gällande om Björklund enbart ville förstatliga de kommunala skolorna, eller om även friskolorna skulle inkluderas (Skriftlig fråga 2013/14:169). Persson skrev att om ”argumentet för förstatligande är likvärdighet i resurstilldelning och inre verksamhet så handlar ju den diskussionen mindre om spänningar inom de kommunala skolorna och mer om skillnaderna mellan de kommunala skolorna och floran av friskolor. Skillnaderna mellan de olika friskolorna är sannolikt också större än inom de kommunala skolorna” (Skriftlig fråga 2013/14:169).

Det är svårt att tolka Perssons argumentation som något annat än ett sätt att gå i polemik med Björklund, framförallt eftersom han argumenterar för att skillnaderna mellan olika friskolor sannolikt är större än den mellan olika kommunala skolor. I argumentationen finns inga tecken på att Socialdemokraterna själva vill centralisera skolan. Dessutom syns inte ett medhållande av Björklunds problemformulering. Däremot finns inte heller något aktivt avståndstagande från Björklunds förslag i texten, vilket förstås inte betyder att S håller med,

men de vill åtminstone inte kritisera förslaget mycket hårdare. Det ska nämnas att frågan är inskickad av en enskild ledamot. Den ska tolkas med det i åtanke.

5.3 Partiets program 2019-2023

5.3.1 Inriktningsprogrammet 2021

Även i inriktningsprogrammet från 2021 skriver Socialdemokraterna att staten ska ta större ansvar för skolans utveckling. Men här har partiet gått från att vilja stärka den regionala strukturen till att vilja att ”statliga myndigheter ska finnas närvarande regionalt för att kunna stödja skolor och huvudmän lokalt, inte bara kontrollera.” Dessutom skriver de att ”Likvärdighetsbidraget ska fortsätta att byggas ut och även omfatta gymnasieskolan, så att mer resurser går till de skolor som behöver dem bäst. Floran av mindre och riktade statsbidrag ska minska” (Socialdemokraterna 2021, s.24)

Här tillskrivs staten lösningen på ojämlikheten. Det är inget nytt för en socialdemokrat, men det är en förändring i argumentation vad gäller skolverksamhet sedan kommunaliseringsbeslutet, och en förskjutning på centraliseringsskalan sedan de regionala lösningarna från 2017. Däremot vill partiet att kommunerna fortsatt ska inneha huvudmannskapet och endast bli mer stöttade av staten på lokal nivå. Det likvärdighetsbidrag som beskrivs är ett statsbidrag som å ena sidan tolkas som ökad statlig inblandning inom området finansiering, men å andra sidan beskrivs det i kontrast till riktade statsbidrag – vilka är den typ av statsbidrag där staten innehar makten över hur bidragen ska användas, en sorts detaljreglering.

Vidare står att skolpengssystemet ska ”göras om från grunden och ta större hänsyn till skolornas fasta kostnader” samt att ett skolpliktsavdrag ska införas (Socialdemokraterna 2021, s.24). Att skolpengssystemet ska göras om från grunden kan tolkas centralistiskt i ljuset av debatten om nationell skolpeng, men det skolpliktsavdrag som därefter nämns syftar till det ansvar som kommunal skolor har i förhållande till fristående sådana. Om det är den enda förändringen som partiet vill göra med finansieringen, så kan den inte tolkas som centralistisk.

5.4 Riksdagshandlingar 2019-2023

5.4.1 Utredningsdirektivet 2020:140

Den 22 december 2020 beslutade regeringen Löfvén II om tillsättandet av utredningen om ett statligt huvudmannaskap för skolan. Utredaren Thomas Persson fick i uppdrag att ta fram ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för ett statligt huvudmannaskap för samtliga skolformer utom förskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Uppdraget byggde på en av Liberalernas förhandlade punkter i Januariavtalet. Direktiven beskrev bland annat att utredaren skulle föreslå hur staten kan ta över arbetsgivaransvaret för lärare och skolledare, en statlig finansieringsmodell för skolan och hur staten kan ta över ansvaret för ledningen och driften av de skolor som idag drivs av offentliga huvudmän. Uppdraget skulle redovisas senast den 31 maj 2022 (Kommittédirektiv 2020:140). Till att börja med behandlade direktiven såväl centraliserad reglering, som finansiering och huvudmannaskap.

Dessutom skrev regeringen i bakgrunden till direktiven att kommunaliseringen skulle bidra till bättre anpassning till lokala behov och ökat medborgarinflytande, men att mycket talar ”för att kommunaliseringen och de övriga reformerna och sättet de genomfördes på även fick oönskade effekter, bl.a. i form av sjunkande kunskapsresultat och en ökande spridning i kunskapsresultat [...]” (Kommittédirektiv 2020:140). Kritiken mot kommunaliseringen av skolan är visserligen inbakad i en generell kritik mot decentraliseringsreformerna och kommer av en punkt från Liberalerna, men ytterst är det regeringen Löfvén som står för den hårda formuleringen. Utifrån ett historiskt institutionalistiskt perspektiv är det svårt att finna tecken på att Socialdemokraterna fortfarande anstränger sig för att försvara vägvalet 1990. Det skulle kunna bero på att partiet bedömer att stigen har nått sitt slut.

Utöver att kritisera kommunaliseringen lyfts också fördelarna med ett statligt huvudmannaskap för skolan när ”syftet är att skapa bättre förutsättningar för en mer likvärdig skola av hög kvalitet” (Kommittédirektiv 2020:140). Det här var direktiv till en utredning, vilket formellt inte betyder att någonting har blivit regeringspolitik än. Men regeringens argumentation följer en centraliseringstanke och precis som tidigare diskuterats väljer Socialdemokraterna att lyfta likvärdigheten som ett viktigt skolpolitiskt värde.

5.4.2 Tilläggsdirektivet 2022:11

Utredningen om ett statligt ansvar för skolan hann inte presenteras innan Januariavtalet bröts sommaren 2021(Nilsson 21/6 2021). Den 10 mars 2022 beslutade regeringen Andersson, som nu enbart utgjordes av Socialdemokraterna och inte samarbetade med Liberalerna, om ett tilläggsdirektiv till utredningen. I kommittédirektivet står bland annat att regeringen bedömer ”att det även kan finnas andra alternativ än att staten blir huvudman för skolan som stärker statens ansvar för skolväsendet.” Utredaren fick nu också i uppdrag att ”analysera hur statens ansvar för skolväsendet kan stärkas i andra former än genom ett förstatligande.” Detta motiverades med att skolan aldrig har varit enbart statlig eller enbart kommunal. Regeringen skrev att det ”kan finnas andra alternativ än att staten blir huvudman för skolan som stärker statens ansvar för skolväsendet på ett sätt som även förbättrar skolans likvärdighet.” (Kommittédirektiv 2022:11).

Tilläggsdirektivet vittnar om att de ursprungliga direktiven inte fullt ut var Socialdemokraternas hållning, utan ett resultat av samarbetet med Liberalerna. Precis som Kaare Strøm konstaterar behöver partierna förhålla sig till den parlamentariska arenan. Medan Socialdemokraterna, med sin statsbärande bakgrund, kan beskrivas som ett office-sökande parti, skulle Liberalerna i det här fallet kunna beskrivas som ett policy-sökande parti. Ursprungsdirektivet var ett typiskt resultat av en kontext där partierna behövde förhålla sig till varandra för att maximera sina respektive mål. När en ny parlamentarisk kontext infann sig fanns plötsligt inte samma tvingande behov.

Även om Socialdemokraterna inte uttryckligen vill förstatliga skolan eller förflytta huvudmannaskapet, så uttrycker partiet en vilja att centralisera skolan genom att stärka statens ansvar för skolväsendet. Det står inte heller explicit att ett förstatligande av skolan skulle vara fel väg, utan endast att det ”kan finnas andra alternativ”. Om det nu inte är så att Socialdemokraterna har gett upp på kommunaliseringvägvalet, så kan tilläggsdirektivet tolkas utifrån stigberoendets logik. Socialdemokraterna har investerat mycket, inte minst förtroendekapital, i kommunaliseringen av skolan. De skulle därför endast ompröva sin ursprungliga ståndpunkt om en tillräckligt stark kraft kräver det. Om en sådan inte bedöms finnas kommer institutionen istället söka lappa och laga den ursprungliga reformen, eftersom det blir dyrare att byta väg ju längre man gått på stigen. Utredandet av reformer som ger staten mer makt över skolan utan att lämna över hela huvudmannaskapet kan vara en sådan strategi. Dessutom betonar historisk institutionalism att politiska aktörer prioriterar kortsiktiga effekter före långsiktiga. Ett förstatligande av skolan är en process som tar mycket längre tid

än en mandatperiod. Det ligger i det styrande partiets intresse att prioritera mer kortsiktiga effekter.

5.4.3 Interpellation till Lotta Edholm

Den 3 mars 2023 lämnade Socialdemokraternas riksdagsledamot Linus Sköld in en interpellation till skolminister Lotta Edholm (L). I den skrev Sköld att ”bärande delar i det svenska skolsystemet behöver förändras” och att ”En del i detta är att reformera förutsättningarna för såväl skolval som resurstilldelning och planeringsförutsättningarna för skolhuvudmännen. En annan del i detta är ett ökat statligt ansvarstagande för skolan.” Sköld beskrev vidare att det var den S-ledda regeringen som år 2020 tillsatte den så kallade Förstatligandeutredningen, men att det förvånade honom att skolministern inte hade kommenterat utredningens innehåll (Interpellation 2022/23:178).

”Det finns stora och oskäligen skillnader mellan hur påkostad utbildning olika elever får, inte bara utifrån vilka behov eleverna har utan också beroende på vilket postnummerområde eleven bor i. Det gynnar inte likvärdigheten i skolsystemet”, skrev Sköld, och avslutade med en fråga om hur statsrådet förhåller sig till utredningen och hur hon avser öka likvärdigheten i skolan (Interpellation 2022/23:178). Här vill Socialdemokraterna ta åt sig äran för utredningen om statens ansvar för skolan (SOU 2022: 53), vilket bara det får beskrivas som en förändring sedan tilläggsdirektivet. Dessutom skriver Sköld explicit att skolan lider av stora likvärdighetsproblem som behöver lösas genom att staten tar mer ansvar för verksamheten. Även i detta fall är det otydligt exakt vad staten förväntas göra, men att Socialdemokraterna vill centralisera skolan, inte minst vad gäller finansieringen, framgår tydligt. Förändringen från att behöva övertalas om utredningen i förhandling till att själva lyfta den kan även den beskrivas som en ökad acceptans för vad som ursprungligen var Liberalernas problem- och lösningsbeskrivning.

Det som har hänt sedan utredningen tillsattes och fick ytterligare direktiv är att Socialdemokraterna har gått från att inneha regeringsmakten till att bli ett oppositionsparti. Som Schumacher et al. har visat är det mer sannolikt att ett ledarskapsdominerat parti, som Socialdemokraterna, omprövar sin politik i oppositionsställning. Denna rörelse mot mer centralistisk skolpolitik blir extra tydlig om man jämför de två olika frågorna som har ställts från två olika socialdemokratiska riksdagsledamöter till två olika skolministrar från

Liberalerna, med tio års mellanrum. Frågan 2013 var ett ifrågasättande av Liberalernas vilja att förstatliga skolan, medan frågan 2023 snarare var ett uppmanande att agera efter den gemensamt tillsatta utredningen.

5.5 Diskussion

Vad som har drivit Socialdemokraterna i en mer centralistisk riktning kan det spekuleras kring. Utifrån en historisk institutionalistisk utgångspunkt är svaret att partiet som institution har gjort bedömningen att stigen nått vägs ände. Om det befinns att nuvarande system har för stora brister eller att uppdragsgivarna – väljarna – har ändrat sig, så uppstår ett nytt formativt moment. Institutioner kan anpassa sig, även gällande inställningen till en reform som institutionen investerat stort förtroendekapital i, om så krävs. Socialdemokraterna har gjort det förr, det är ett förändringsbenäget parti. Det kan också vara så att situationen med bristande likvärdighet i skolan upplevs som ohållbar. Att i ett nytt formativt moment välja en väg som tar partiet åter mot sin ursprungliga centraliseringsvilja är naturligt utifrån ett historiskt institutionalistiskt perspektiv, inom vilket organisationens ursprungliga position tillskrivs en central roll. Detta är också något som framhålls inom historisk institutionalism, att successiv förändring endast sker om institutionens önskade position inte är alltför olik den nya riktningen.

Det som skulle tala emot att partiet befinner sig i ett nytt formativt moment – med Januariavtalet som utgångspunkt – är att det presenterade resultatet inte tyder på någon plötslig, utan snarare gradvis förändring. Framförallt den äldre institutionalismen förklarar förändring med exogena chocker, och några sådana är svåra att identifiera. Piersons successiva förklaringsmodell är mer relevant, men det är enklare att förklara förändringen utifrån Strøms partiteori. Även med partistrategi i åtanke är väljarnas åsikter viktiga. Det skulle därför vara mer motiverat för Socialdemokraterna att ompröva sin hållning i skolfrågan på senare tid, i ett läge då väljarna har övergivit decentralismen. Förflyttningen kan också förklaras utifrån partikategorierna. Socialdemokraterna är med den här utgångspunkten generellt mer intresserade av att inneha politiska ämbeten än att få igenom specifika policyförslag. Det gör partiet kompromissvilligt, som med Liberalerna i skolfrågan, antingen för att undvika en konflikt i en valrörelse eller för att få komma till makten – som 2019.

6 Slutsats

Med utgångspunkt i Socialdemokraternas kommunalisering av svensk skola kring 1990-talet syftade uppsatsen till att genom beskrivande idéanalys av riksdagshandlingar och partiprogram ta reda på om partiet har börjat förespråka mer centralisering av skolverksamhet sedan 2013, samt om samarbetet med Liberalerna i det så kallade Januariavtalet påverkade resultatet. Materialet har klassificerats enligt kategorierna reglering, finansiering och huvudmannaskap och därefter analyserats utifrån teorierna historisk institutionalism och Kaare Strøms partistrategi.

Sammantaget motiverar resultatet ett jakande svar på uppsatsens första fråga om det går det att hos Socialdemokraterna identifiera en positionsförflyttning från förespråkande av decentralisering av skolverksamhet till centralisering av densamma från och med år 2013. Här ska nämnas att partiprogrammet 2013 inte uttryckte några tydliga centraliseringstankar. Det är snarare en gradvis förändring – fri från exogena chocker – med tydligast start i inriktningsprogrammet från 2017, där partiet uttalat skriver att staten ska ta större ansvar för skolan. Tydligt är att det har skett en förändring vid en jämförelse med uppsatsens utgångspunkt, nämligen Socialdemokraternas ståndpunkt på 1990-talet. Förändringen är tydligast inom dimensionen finansiering.

Min tolkning av materialet är vidare att det går att svara ja på frågan om huruvida det går att identifiera en skillnad i ståndpunkt före och efter att Januariavtalet slöts år 2019. Även om partiet uttryckte centraliseringstendenser i sin skolpolitik före 2019 diskuteras centraliseringen på ett mer konkret och mer långtgående sätt efter 2019 – tydligast kopplat till den så kallade Förstatligandeutredningen. En sådan slutsats ska dock inte missförstås som ett angivet orsakssamband. Även om mycket talar för att samarbetet i Januariavtalet påverkade Socialdemokraternas skolpolitik har ingen evidens presenterats för att det var samarbetet i sig som fick partiet att bli ännu mer centralistiska. Materialets uppdelning bidrar snarare som eventuellt underlag för framtida studier, för den som specifikt frågar sig vilken roll Januariavtalet eventuellt har kunnat spela för Socialdemokraternas inställning till centralism

inom skolpolitiken, och då i synnerhet utredningen 2022:53. Det är för övrigt en intressant vetenskaplig fråga att koppla till litteraturen om partibeteende i koalitionspositioner.

I resultatet finns stöd för att Socialdemokraterna, utan presskonferenser och tydligt uttalade omsvängningar, har omprövat sin tidigare decentralistiska hållning i skolfrågan och i viss mån – exakt hur mycket kan förstås diskuteras vidare – återgått till den centralistiska utgångspunkt som länge väglett partiet. Det är en rimlig slutsats eftersom mönstret går att se både i partiets egna program och i de undersökta riksdagshandlingarna.

Göran Persson hade helt enkelt fel när han under kommunaliseringsdebatten 1989 uttryckte att ”Ingen skall få mig att tro att utvecklingen kommer att gå i en riktning mot att alltmer återigen centraliseras - tvärtom” (Prot. 1989/90:42).

7 Referenslista

Aspling, S. (1992). *100 år i Sverige: vägen till folkhemmet*. 3. uppl. Tiden.

Beckman, L. (2005). *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Santérus

Bergström, G & Swärd, P A. (2018). Idé- och ideologianalys. I Boréus, K & Bergström, G (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4 uppl. Studentlitteratur, s. 125-168

Björklund, J; Odenjung, H; Strandberg, T. (2009). ”Vi vill att staten återtar ansvaret för skolväsendet.” *Dagens Nyheter*. 20 oktober. <https://www.dn.se/debatt/vi-vill-att-staten-atertar-ansvaret-for-skolvasendet/> (Hämtad 2023-12-11).

Dahlström, L. (2022). Sveriges socialdemokrater gör historisk vändning – säger ja till Nato. *Svenska Yle*. 15 maj. <https://svenska.yle.fi/a/7-10016530> (Hämtad 2023-12-22)

Folkpartiet. (2009). *Partiprogram*. Svensk nationell datatjänst. <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/fp/p/2009> (Hämtad 2023-12-26).

Haldén, E (1997). *Den föreställda förvaltningen: en institutionell historia om central skolförvaltning*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet. urn:nbn:se:su:diva-61797

Holmberg, S; Näsman, P; Oscarsson, H; Pettersson, M; Oleskog Tryggvason, P. (2023). *Väljarna avgör. Sveriges Televisions Vallokalsundersökningar 1991-2022*. Göteborgs universitet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2023-05/VALU2022.pdf>

Hökerberg, J. (2023). Skolministern vill inte ge mer pengar till skolorna. *Dagens Nyheter*. 18 april. <https://www.dn.se/sverige/skolministern-vill-inte-ge-mer-pengar-till-skolorna/> (Hämtad 2023-11-27).

Interpellation 2022/23:178. Likvärdighet i skolsystemet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/interpellation/likvardighet-i-skolsystemet_ha10178/

Jarl, M; Kornhall, P; Wahlström, N. (2020). *Tre rapporter om skolan – Bakgrundsrapport till Jämlikhetskommissionen.*
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1460769/FULLTEXT01.pdf>

Jarl, M & Rönnberg, L. (2010). *Skolpolitik: från riksdagshus till klassrum.* Liber.

Kommittédirektiv 2020:140. Förutsättningar för ett statligt huvudmannaskap för skolan.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/kommittedirektiv/forutsattningar-for-ett-statligt-huvudmannaskap_h8b1140/

Kommittédirektiv 2022:11. Tilläggsdirektiv till Utredningen om ett statligt huvudmannaskap för skolan (U 2020:07).
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/kommittedirektiv/tillaggsdirektiv-till-utredningen-om-ett-statligt_hab111/#Utredaren%20ska%20d%C3%A4rf%C3%B6r%20ut%C3%B6ver%20tidigare%20givet%20uppdrag

Larsson, R. (2006). *Politiska ideologier i vår tid.* 7 uppl. Studentlitteratur.

Leijnse, E. (2023). Alla vet att barn med störst behov får en sämre skola än andra. *Sydsvenskan.* 6 december.
<https://www.sydsvenskan.se/2023-12-06/alla-vet-att-barn-med-storst-behov-far-en-sa-mre-skola-an-andra> (Hämtad 2023-11-28).

Lundahl, L. (2002). From Centralisation to Decentralisation: Governance of Education in Sweden. *European Educational Research Journal* 1(4): s. 625-636.
<https://doi.org/10.2304/eej.2002.1.4.2>

Nilsson, M. (2021). Sabuni: Finns ingen förutsättning för januariavtalet. *SVT Nyheter.* 21 juni. <https://www.svt.se/nyheter/sabuni-finns-ingen-forutsattning-for-januariavtalet> (Hämtad 2023-12-14).

Palmström, O. (2023). Socialdemokraterna självkritiskt efter dystra Pisa-resultatet 2022. *SVT Nyheter.* 6 december.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/socialdemokraterna-sjalvkritiska-efter-dystra-pisa-resultatet-2022--msbq5e> (Hämtad 2023-11-27).

Peters, B. G (2012). *Institutional theory in political science: the new institutionalism*. 3 uppl. Continuum.

Pierson, P. (2000). Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics. *The American Political Science Review* 94(2): s. 251-267. <https://doi.org/10.2307/2586011>

Pierson, P. (2004). *Politics in time: history, institutions, and social analysis*. Princeton University Press

Richardson, G. (2010). *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*. 8 uppl. Studentlitteratur.

Riksdagens protokoll 1989/90:42. 8 december. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-19899042_gd0942/html/

Ruin, P. (2023). Edholm: De fortsätter satsa för lite på skolan. *Vi Lärare*. 15 november. <https://www.vilarare.se/nyheter/nedskarningar/ministern-fortsatter-satsa-for-lite-pa-skolan/> (Hämtad 2023-11-27).

Schumacher, G; de Vries, C; Vis, B. (2013). Why Do Parties Change Position? Party Organization and Environmental Incentives. *The Journal of Politic* 75(2): s. 464-477. <https://doi.org/10.1017/s0022381613000145>

Skriftlig fråga 2013/14:169. Förstatligande av skolan. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/skriftlig-fraga/forstatligande-av-skolan_h111169/

Socialdemokraterna. (1990). *Socialdemokraternas partiprogram*. Svensk nationell datatjänst. <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/p/1990> (Hämtad 2023-11-17).

Socialdemokraterna. (2013). *Ett program för förändring*. https://www.socialdemokraterna.se/download/18.12ce554f16be946d04640b87/1568881590520/ett-program-for-forandring_2013.pdf (Hämtad 2023-11-14).

Socialdemokraterna. (2017). *Trygghet i en ny tid – Politiska riktlinjer*. <https://www.socialdemokraterna.se/download/18.12ce554f16be946d04640bac/1568881590534/trygghet-i-en-ny-tid---politiska-riktlinjer.pdf> (Hämtad 2023-11-14).

Socialdemokraterna. (2021). *Vi bygger landet – Antagna riktlinjer Kongressen 2021*. <https://www.socialdemokraterna.se/download/18.53bb164d17db7b888924e6b/1640099924405/Vi%20bygger%20landet%20Antagna%20Riktlinjer%202021.pdf> (Hämtad 2023-11-14).

Socialdemokraterna. (2022). Partiprogram och riktlinjer. Socialdemokraterna.se. <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/partiprogram-och-riktlinjer> (Hämtad 2023-11-10).

Socialdemokraterna. (2023). S synar regeringens budgetbluff – sämsta skolbudgeten sedan 2007. Socialdemokraterna.se. <https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2023-05-10-s-synar-regeringens-budgetbluff---samsta-skolbudgeten-sedan-2007> (Hämtad 2023-12-19).

SOM-institutet. (2023). Svenska trender 1986-2022. Göteborgs universitet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2023-04/1.%20Svenska%20trender%201986-2022.pdf> (Hämtad 2023-12-13).

Streeck, W & Thelen, Ka. (2005). Introduction. I Streeck, W & Thelen, K (red.). *Beyond continuity: institutional change in advanced political economies*. Univ. Press, s.1-39

Strom, K. (1990). A Behavioral Theory of Competitive Political Parties. *American Journal of Political Science* 34(2): s. 565-598. <https://doi.org/10.2307/2111461>

Sveriges Kommuner och Regioner. (2023). *310 val: 2022 års kommun- och regionval*. <https://skr.se/download/18.3a122c93186fdf7119f17ac/1679315825542/SKR-310-val-2022-webb.pdf>

Wennström, J. (2019). *Interpreting Policy Convergence Between the Left and the Right*. Doktorsavhandling, Linköpings universitet. 10.3384/diss.diva-153895

Wikén, E. (2019). Fortsatt uppåt för svenska elever. *SVT Nyheter*. 18 december. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/nu-presenteras-pisa-resultaten> (Hämtad 2023-11-28).